

Sygn. akt XI GC 1200/16

WYROK ZAOCZNY W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

S., dnia 3 listopada 2016 r.

Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie, Wydział XI Gospodarczy,

w składzie:

Przewodniczący: SSR Aleksandra Wójcik-Wojnowska

Protokolant: Karolina Mateja

po rozpoznaniu w dniu 3 listopada 2016 r. w Szczecinie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) spółki akcyjnej w W.

przeciwko W. B.

o zapłatę

I. zasądza od pozwanego W. B. na rzecz powódki (...) spółki akcyjnej w W. kwotę 3110 zł (trzy tysiące sto dziesięć złotych) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 25 sierpnia 2016 r. do dnia zapłaty,

II. oddala powództwo w pozostałym zakresie,

III. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 1600,20 zł (jeden tysiąc sześćset złotych dwadzieścia groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu,

IV. nadaje wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności co do pkt. I i III.

Sygn. akt XI GC 1200/16

Sprawa rozpoznawana w postępowaniu uproszczonym.

UZASADNIENIE

Pozwem z 25 sierpnia 2016 r. (...) S.A. w W. wniosła o zasądzenie od W. (...) 72 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu i kosztami procesu. W uzasadnieniu powódka wskazała, że zawarła z pozwanym umowę pożyczki. Kwota pożyczki wynosiła 5500 zł, pozwany zobowiązał się zwrócić łącznie 7511,72 zł – oprócz kwoty pożyczki netto także odsetki umowne 493,72 zł (zmniejszone w stosunku do umowy tak, aby nie przekraczały odsetek maksymalnych), opłata przygotowawcza 638 zł, koszt ubezpieczenia spłaty pożyczki 880 zł. Pozwany dokonał wpłat łącznie 2390 zł, powódka zarachowała 1806,28 zł na kapitał (kwotę brutto pożyczki), 493,72 zł na odsetki umowne, 90 zł na 6-krotne opłaty za opóźnienie w spłatach rat pożyczki. Do spłaty pozostało 5211,72 zł tytułem kapitału (kwoty brutto pożyczki).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 4 września 2014 roku powódka zawarła z pozwanym umowę pożyczki. Kwotę całkowitą pożyczki określono na 5500 zł, opłata przygotowawcza wynosiła 638 zł, koszt ubezpieczenia 880 zł, roczna stopa oprocentowania 16%, łączna kwota odsetek 674,68 zł. Łączne zobowiązanie do spłaty wynosić miało 7692,68 zł, przy czym kwota brutto pożyczki to 7018 zł (kwota pożyczki + opłata przygotowawcza + koszt ubezpieczenia). Całkowity koszt pożyczki określano na

2192,68 zł (opłat przygotowawcza + koszt ubezpieczenia + odsetki). Podstawą naliczania odsetek był a kwota brutto pożyczki.

Pożyczki udzielono na 60 tygodni od dnia zawarcia umowy, miała być spłacana w ratach po 128,22 zł, ostatnia rata 127,70 zł.

Pozwany zaciągnął pożyczkę w ramach działalności gospodarczej. Pozwanemu wypłacona miała być kwota 5500 zł, pozostała część brutto pożyczki traktowana była jako pożyczona, ale potrącona przy zawarciu umowy z kosztem ubezpieczenia i opłatą przygotowawczą. Kwota brutto pożyczki spłacana miała być w ratach tygodniowych.

W pkt 8 warunków umowy wskazano, że w razie opóźnienie w spłacie raty pożyczkodawca może podjąć kroki w celu wyjaśnienia przyczyn opóźnienia (maile, listy wizyty) i naliczyć opłaty za zwłokę w kwocie 15 zł za każdy kontakt – opłaty mają zrekompensować koszty wskazanych czynności. Wpłaty dłużnika miały być zaliczane w pierwszej kolejności na opłaty za zwłokę.

Oprocentowanie (pkt 11) miało być liczone za każdy tydzień okresu na bazie dziennej od kwoty kapitału (kwota brutto pożyczki) pozostałej do spłaty na początku każdego tygodnia obowiązywania umowy, z uwzględnieniem korzystania przez niego przez klienta przy założeniu, że ten spłaca raty pożyczki w terminach i wysokości zgodnych z umową.

Pkt 17 stanowił, że spłata łącznego zobowiązania zostaje zabezpieczona ubezpieczeniem grupowym na podstawie Umowy Grupowego (...) /5 zwartej między powódką a (...) Towarzystwo (...) S.A., zwanej w umowie Umową Grupowego (...), oraz mającymi do tej umowy zastosowanie Szczególnymi Warunkami (...). Wyciąg z tych warunków miał zostać załączony do umowy. Podpisanie umowy pożyczki miało być równoznaczne z wnioskiem o objęcie pożyczkobiorcy ubezpieczeniem grupowym, o którym mowa w pkt 17 (pkt 32). Powódka miała być uposażonym z umowy ubezpieczenia, uprawnionym do zatrzymywania takiej części odszkodowania tytułem spłaty pożyczki, jaka jest równa pozostałej do zapłaty kwocie, wynikającej z umowy pożyczki.

Dowód: umowa k. 5-7

Pismem z 23.02.2016 r. powódka poinformowała pozwanego o przekazaniu sprawy do centrum windykacji. Pismem z 10.06.2016 r. wezwano pozwanego do zapłaty kwoty 5211,72 zł. W informacji o stanie zadłużenia z 20.08.2016 r. wskazano taką samą kwotę.

Dowód: pisma k. 8-10

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie jedynie w części.

Jeżeli pozwany nie stawiał się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie, sąd wyda wyrok zaoczny, o czym stanowi art. 339 § 1 k.p.c. Na mocy art. 339 § 2 k.p.c. wydając wyrok zaoczny przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o okolicznościach faktycznych przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.

W niniejszej sprawie pozwany nie wdał się w spór, a więc spełnione zostały przesłanki do wydania wyroku zaocznego. Jednocześnie w ocenie Sądu nie wystąpiły przesłanki pozytywne zawarte w treści 339 § 2 k.p.c.

Należy wskazać, że niezależnie od wynikającego z przytoczonego wyżej przepisu domniemania prawdziwości twierdzeń powoda z rzeczywistym stanem rzeczy, Sąd ma każdorazowo obowiązek krytycznego ustosunkowania się do jego twierdzeń z punktu widzenia ich ewentualnej zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy. W przypadku wątpliwości w tym przedmiocie, Sąd nie może wydać wyroku zaocznego, opierając się tylko na twierdzeniach powoda o okolicznościach faktycznych. Należy przeprowadzić postępowanie dowodowe w celu wyjaśnienia powstałych

wątpliwości (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 1998 roku, I CKU 85/98; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1997 roku, I CKU 115/97).

Zawarte w pozwie twierdzenia budziły poważne wątpliwości Sądu, wobec czego uznał on za konieczne przeprowadzenie postępowania dowodowego. Stan faktyczny sprawy mógł być ustalony wyłącznie w oparciu o przedłożoną przez powoda umowę i wezwania do zapłaty, kierowane do pozwanego. Żadne inne dokumenty – harmonogram spłat, dokumenty wskazujące na terminy i wysokość wpłat dokonywanych przez pozwanego, załączniki obrazujące sposób wyliczenia zadłużenia – nie zostały przedłożone.

Nie ulega wątpliwości, że strony postępowania łączyła umowa pożyczki. Zgodnie z treścią art. 720 § 1 k.c. przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości.

Niezależnie od przyjmowania za prawdziwe twierdzeń powoda o faktach, Sąd ma obowiązek zbadania zgodności roszczeń powoda z prawem. Ocenie podlega także ważność czynności prawnej, która wg powoda stanowi źródło zobowiązania.

Zgodnie z art. 353¹ k.c. strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współzycia społecznego. Uzgodnienia stron należy przeanalizować z punktu widzenia uregulowania art. 353¹ k.c. Umowa zawarta z przekroczeniem granic wynikających z przytoczonego przepisu jest nieważna (art. 58 § 1 k.c.), a nieważność wynikająca z materiału procesowego sąd bierze pod uwagę z urzędu.

W płaszczyźnie stosunków kontraktowych zasady współzycia społecznego wyrażają się istnieniem powszechnie akceptowanych reguł przyzwoitego zachowania się wobec kontrahenta. Szczególne znaczenie mają reguły uczciwości i rzetelności tzw. „kupieckiej”, których należy wymagać od przedsiębiorcy - profesjonalisty na rynku, a mianowicie przestrzegania dobrych obyczajów, zasad uczciwego obrotu, rzetelnego postępowania czy lojalności i zaufania. W myśl powołanych reguł każda ze stron umowy pożyczki, a więc także udzielający pożyczki, powinien powstrzymać się od wszelkich zachowań, które świadczą o braku respektu dla interesów partnera lub wywołują uszczerbek w tych interesach. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 02.10.2003 r. V CK 241/02, LEX 175961).

Przy umowie pożyczki głównymi świadczeniami stron są: po stronie pożyczkodawcy udostępnienie określonych środków finansowych do korzystania na określony okres czasu, a ze strony pożyczkobiorcy, zwrot tych środków (tak zwany depozyt nieprawidłowy). Umowa pożyczki została przy tym ukształtowana w kodeksie cywilnym w taki sposób, że może być zarówno umową odpłatną, jak i nieodpłatną. W przypadku zawarcia przez strony odpłatnej umowy pożyczki, wynagrodzenie pożyczkodawcy winno być wyraźnie określone w umowie. Zwyczajowo formę wynagrodzenia za korzystanie z cudzego kapitału stanowią odsetki, ewentualnie zapłata prowizji. Ustawodawca, aby przeciwdziałać ocenianemu negatywnie w świetle zasad współzycia społecznego zjawisku lichwy oraz aby chronić interesy słabszych uczestników obrotu gospodarczego, wprowadził przy tym do kodeksu cywilnego instytucję odsetek maksymalnych (art. 359 § 2 1 k.c.), których wysokość winna stanowić podstawowe odniesienie do oceny wysokości wynagrodzenia pożyczkodawcy ustalonego w umowie. Stopa tych odsetek, ustalana w odniesieniu do stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, a obecnie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego, odzwierciedla aktualny układ stosunków gospodarczych oraz „cenę” pieniądza w obrocie międzybankowym i poziom inflacji, zapewnia więc pożyczkodawcom godziwy zysk. Z drugiej strony jej wprowadzenie nie pozwala podmiotom silniejszym ekonomicznie na wykorzystywanie przymusowego położenia słabszej strony umowy.

Odsetki, obok prowizji za udzielenie pożyczki, stanowią wynagrodzenie pożyczkodawcy za korzystanie przez kredytobiorcę z jego środków finansowych. Trzeba też podkreślić, że umowa pożyczki, sformułowana zgodnie z zasadami uczciwego i rzetelnego obrotu na rynku kapitałowym, powinna jasno określać, które opłaty i prowizje stanowią zysk pożyczkodawcy, a które są pobierane na pokrycie konkretnych kosztów ponoszonych przez niego w

związku z zawartą umową i jej obsługą. Te ostatnie powinny zostać przy tym określone w wysokości rzeczywiście ponoszonej przez pożyczkodawcę tak, aby nie stawić ukrytego źródła zysku. Za wykraczające poza swobodę umów należy więc uznać te postanowienie umowne, które pod postacią opłaty pobieranej formalnie na poczet pokrycia kosztów konkretnych czynności, w rzeczywistości stanowią dla pożyczkodawcy źródło dodatkowego zysku, ukryte przed kontrahentem, pozwalając mu omijać przepisy dotyczące wysokości odsetek maksymalnych oraz niedopuszczalności kary umownej za niespełnienie świadczenia pieniężnego (art. 483 § 1 k.c.).

Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy, za wykraczające poza swobodę umów należy uznać zapisy umowy przewidujące obowiązek uiszczenia opłaty przygotowawczej, opłaty za ubezpieczenie oraz opłat za zwłokę.

Co do opłaty przygotowawczej, to z umowy zupełnie nie wynika, jaka jest istota i cel tej opłaty. Wprawdzie nie można wykluczyć in concreto dopuszczalności zastrzegania takich opłat, jednakże z umowy powinno wynikać, czy stanowi ona prowizję, czy też pokrycie kosztów związanych z zawarciem umowy. Opłata przygotowawcza może więc stanowić wynagrodzenie za czynności podjęte w celu zawarcia umowy, rozpatrzenie wniosku, lub koszty poniesione w związku z jej zawarciem, jednakże w niniejszej sprawie treść umowy nie wskazuje na jakiegokolwiek ekonomiczne powiązanie tej opłaty z poniesionymi rzeczywiście wydatkami. Sama zaś opłata, stanowiąc ponad 10% faktycznie przekazywanych środków pieniężnych, jawi się jako rażąco wygórowana. Jeśli przy tym z umowy nie wynika, za co konkretnie jest to opłata, to jej zastrzeżenie i to w tak wygotowanej wysokości, należy uznać za próbę obejścia postanowień dotyczących odsetek maksymalnych i nieuzasadnione zwiększenie zysków pożyczkobiorcy, pozostające w sprzeczności z przepisami, mającymi zapobiegać lichwie (art. 359 § 2 1, § 2 2 i § 2 3 k.c.). Takie postanowienie kształtuje sytuację kontrahenta powódki w sposób podobny do lichwy, co jest powszechnie przyjmowane za sprzeczne z dobrymi obyczajami.

Wątpliwości Sądu budziła też możliwość obciążenia pozwanego kosztami ubezpieczenia w kwocie 880 złotych, przy kwocie pożyczki 5.500 złotych (16% kwoty udzielonej faktycznie pożyczki). Strona powodowa nie przedłożyła jakiegokolwiek dowodów na okoliczność rzeczywistego uiszczenia na rzecz towarzystwa ubezpieczeń składki w imieniu pozwanego. Nie przedstawiono także warunków ubezpieczenia, mimo, że zgodnie z punktem 17 umowy wyciąg z tych warunków miał być do umowy załączony. Nie załączono do pozwu również żadnych dokumentów, z których treści wynikałoby, iż w dacie zawarcia umowy pożyczki stroną powodową łączyła z jakimkolwiek towarzystwem ubezpieczeniowym umowa oraz że ochroną ubezpieczeniową objęto życie pozwanego. Zgodnie z treścią art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z tego faktu wywodzi skutki prawne. Normie tej w warstwie procesowej odpowiadają art. 3 k.p.c., zgodnie z którym strony zobowiązane są przedstawiać dowody i art. 232 k.p.c., według którego strony są zobowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z jakich wywodzą skutki prawne.

Biorąc pod uwagę okoliczności objęcia pozwanego tą umową: obowiązkowe jej zawarcie przy umowie pożyczki, brak w treści umowy pożyczki szczegółowych informacji o treści ubezpieczenia, brak ekonomicznego uzasadnienia objęcia pozwanego tym ubezpieczeniem oraz wysokość pobranej składki należy uznać, iż ubezpieczenie to miało fikcyjny charakter, a jego zawarcie służyło w istocie obejściu przepisów o odsetkach maksymalnych. Postanowienia te nakładały bowiem na pozwanego obowiązek spełnienia rażąco wysokiego świadczenia, nie służącego w rzeczywistości tym celom, jakie wskazywała druga strona umowy. Wysokość składki, zwłaszcza w stosunku do wysokości pożyczki, okresu obowiązywania umowy i wysokości ewentualnego świadczenia ubezpieczyciela, a także ponoszonego przez niego ryzyka, świadczy również o pozorności zawartej umowy. W doktrynie podkreśla się, że umowa ubezpieczenia jest często wykorzystywana w praktyce przez podmioty udzielające osobom fizycznym pożyczek lub kredytów w sposób zarobkowy jako dodatkowe narzędzie czerpania zysków w zawartej umowie. Z reguły umowę ubezpieczenia zawiera kredytodawca na rzecz grupy konsumentów (tzw. ubezpieczenie grupowe; zob. art. 808 k.c.). Koszty składki ubezpieczeniowej – niejednokrotnie jak w niniejszym przypadku bardzo wysokie – ponosi zawsze kontrahent, a są one pobierane przez kredytodawcę. Jednakże kwoty zapłacone przez pożyczkobiorcę tytułem składki ubezpieczeniowej – na podstawie wewnętrznego stosunku z ubezpieczycielem – w znaczącej części (nawet 90%) wracają do kredytodawcy. (tak T. C. w opracowaniu „Efektywność instrumentów prawnych ochrony kredytobiorcy-konsumenta w świetle

orzecznictwa sądowego”). Tak udzielona ochrona okazuje się więc fikcyjna. W niniejszej sprawie powód nie zaferował dowodów pozwalających rozwiązać te wątpliwości.

Natomiast tzw. „opłaty za zwłokę” sprzeciwiają się treści art. 483 k.c. Przewidują bowiem zryczałtowane opłaty za to, że dłużnik opóźnił się ze spłatą raty, a wierzyciel musiał podejmować czynności windykacyjne. Postanowienia te mają zatem charakter kar umownych, a zgodnie z art. 483 k.c. kara umowna może być zastrzeżona wyłącznie za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania niepieniężnego. Tymczasem nie budzi wątpliwości, że obowiązki dłużnika z umowy pożyczki mają wyłącznie charakter zobowiązań pieniężnych. Zatem powód mógłby na podstawie art. 471 k.c. dochodzić w niniejszej sprawie tylko faktycznie poniesionych szkód związanych z nieterminowym wykonywaniem umowy pożyczki przez pozwanego, to jednak wymagałoby odmiennych twierdzeń pozwu oraz wskazania rzeczywiście poniesionych kosztów, a nie odwołania się do treści umowy, przewidującej koszty zryczałtowane, niezależne od faktycznie podejmowanych działań.

Z powodów wskazanych powyżej, kwestionowane postanowienia umowy są nieważne w takiej części, w jakiej – w okolicznościach sprawy – zasady współzycia społecznego ograniczają zasadę swobody umów (art. 353 1 k.c. w zw. z art. 58 § 2 i 3 k.c.).

W ocenie Sądu zasadnym okazało się zatem jedynie żądanie zapłaty kwoty 3110 zł. Nie można do zadłużenia pozwanego doliczyć w niniejszej sprawie także odsetek. Jakkolwiek bowiem powód wskazał w pozwie, iż obniżył wysokość naliczonych odsetek do wysokości odsetek maksymalnych, to jednak pozew nie zawiera żadnych twierdzeń co do tego za jakie okresy i od jakich kwot odsetki były naliczane, lub też - co mogłoby być podstawą samodzielnego poczynienia ustaleń co do wysokości zadłużenia – w jakich datach i w jakich kwotach pozwany spłacał zadłużenie. Zatem wysokość naliczonych przez powoda odsetek wymyka się jakiegokolwiek weryfikacji i musi być uznana za nieudowodnioną.

Reasumując, wobec braku w pozwie twierdzeń pozwalających na zbadanie prawidłowości naliczonych odsetek i jednoczesnym uznaniu postanowień przewidujących opłaty dodatkowe za nieważne, rozliczeniu podlega wyłącznie rzeczywista kwota przekazanej pozwanemu pożyczki (5500 zł). Skoro wg twierdzeń pozwu pozwany spłacił 2390 zł, do zwrotu pozostaje 3110 zł i taką też kwotę zasądzono w punkcie I wyroku, oddalając powództwo w pozostałej części.

O odsetkach od kwoty zasądzonej orzeczono zgodnie z żądaniem pozwu na podstawie art. 481 k.c., który stanowi, że jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

O kosztach procesu sąd orzekł zgodnie z zasadą stosunkowego rozdzielenia kosztów, wyrażoną w treści art. 100 k.p.c. Powód wygrał w 60%, jego koszty to opłata od pozwu 250 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika 2417 zł (w stawce minimalnej adekwatnej do wartości przedmiotu sporu zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 2 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych wraz z opłatą skarbową). 60% sumy to kwota 1600,20 zł.

W myśl art. 333 § 1 pkt 3 k.p.c. Sąd z urzędu nadaje wyrokowi zaocznemu uwzględniającemu powództwo rygor natychmiastowej wykonalności.

ZARZĄDZENIE

1. (...)

2. (...)

3. (...)